

Zarząd Zieleni
m.st. Warszawy

Ogólnopolskie
Towarzystwo Ochrony Ptaków
BirdLife Polska

Park Szczubetka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego, Skwer Ormiański

Raport z inwentaryzacji ornitologicznej
wykonanej w okresie 12.03.2025 r. – 28.02.2026 r.

Jan Rapczyński, Tomasz Chodkiewicz i Fatima Hayatli

Warszawa, 15 kwietnia 2026 r.

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Charakterystyka terenu badań	5
2.1. Opis miejsca badań	5
2.2. Kwerenda archiwalna	8
3. Materiały i metody	10
3.1. Założenia metodyczne	10
3.2. Daty kontroli	13
3.3. Opracowanie wyników	14
4. Wyniki	14
4.1. Awifauna parku	14
4.2. Awifauna przelotna i ptaki zalatujące	16
4.3. Awifauna zimująca	18
4.4. Awifauna lęgowa	19
4.5. Przegląd gatunków lęgowych	21
5. Wytyczne do gospodarowania terenem pod kątem awifauny	28
5.1. Stan siedlisk	28
5.2. Zagrożenia	29
5.3. Zalecenia	30
6. Dyskusja	31
6.1. Charakterystyka awifauny	31
6.2. Podsumowanie i wnioski	32
7. Spis literatury	33
8. Załączniki	34

1. Wstęp

Jednym z wyzwań współczesnych miast jest pogodzenie ich rozwoju z równoczesnym zachowaniem różnorodności biologicznej oraz kompensowaniem skutków zmian klimatycznych. Narzędziami ułatwiającymi zarządzanie miastem w sposób sprzyjający ochronie przyrody, a także uwzględniający usługi ekosystemowe, są strategie i inne dokumenty przyjmowane na różnych poziomach – od dokumentów samorządowych po unijne. W przypadku Warszawy lokalnymi dokumentami wyznaczającymi kierunki rozwoju miasta, również w kontekście ochrony przyrody, są m.in. Miejski Plan Adaptacji (MPA), Program ochrony środowiska dla m.st. Warszawy na lata 2025–2030 oraz Strategia #Warszawa2030. Podstawą do podejmowania odpowiednich działań są wyniki badań naukowych oraz inwentaryzacji przyrodniczych.

Miejskie tereny zieleni pełnią wiele funkcji, m.in. krajobrazowe, klimatyczne, wodochronne czy rekreacyjne, a przede wszystkim stanowią ważne enklawy różnorodności biologicznej w obszarach zurbanizowanych. Zbadanie bioróżnorodności wszystkich organizmów danego terenu na poziomie gatunkowym jest bardzo trudne, dlatego konieczny jest wybór odpowiedniej grupy taksonomicznej możliwej do monitorowania. Ptaki są zwierzętami stosunkowo łatwymi do wykrycia, a jednocześnie wykazują zróżnicowane preferencje siedliskowe i pokarmowe, co czyni je bardzo dobrym wskaźnikiem stanu środowiska (Michalicha, Mitrus 2018). Obserwacje gatunków ptaków występujących w siedliskach parkowych dostarczają cennych informacji na temat jakości tych siedlisk.

Choć awifauna miast zazwyczaj charakteryzuje się niższą bioróżnorodnością niż awifauna terenów nieurbanizowanych, wiele gatunków przystosowało się do życia w sąsiedztwie człowieka (Luniak 2006). Procesy zachodzące na tych terenach określa się jako synantropizację (zmniejszanie dystansu ucieczki przed człowiekiem, zamieszkiwanie w pobliżu osiedli ludzkich) oraz synurbizację (zasiedlanie miast). Zjawiska te dotyczą wielu gatunków zwierząt, w tym ptaków. Szczególną uwagę należy zwrócić na proces synurbizacji (Andrzejewski i in. 1978). Adaptacja wielu gatunków ptaków do życia w środowisku miejskim zachodzi dynamicznie i nie jesteśmy w stanie dokładnie przewidzieć jej efektów. Przyjmuje się, że gatunki o wysokiej tolerancji środowiskowej potrafią przystosować się do życia w sąsiedztwie człowieka. W czasach, gdy wpływ człowieka na środowisko stale rośnie, naturalne ekosystemy zanikają, a urbanizacja postępuje, konieczne jest uważne monitorowanie składu gatunkowego awifauny na terenach zieleni miejskiej. Jest to istotne, ponieważ stanowi on dobry wskaźnik skuteczności działań ochronnych, a także pozwala ocenić efektywność zabiegów pielęgnacyjnych oraz innych działań kształtujących krajobraz i strukturę środowiska parków miejskich, a także umożliwia identyfikację zagrożeń dla bogactwa przyrodniczego zieleni miejskiej i ich minimalizowanie.

W okresie od 12 marca 2025 r. do 28 lutego 2026 r. przeprowadzono inwentaryzację ornitologiczną wybranych obszarów zieleni m.st. Warszawy, położonych w dzielnicach Mokotów, Ochota oraz Praga-Południe. Celem badań terenowych było określenie składu awifauny w cyklu rocznym (gatunków lęgowych, przelotnych i zimujących). Na podstawie uzyskanych wyników sporządzono sprawozdanie z realizacji zadania oraz wskazano zagrożenia i zalecenia dotyczące gospodarowania terenem w kontekście skutecznej ochrony ptaków. Inwentaryzacja stanowiła kontynuację prac podjętych na zlecenie Zarządu Zieleni w 2022 roku oraz w latach 2023–2024.

Prace zostały zrealizowane przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków na zlecenie Zarządu Zieleni m.st. Warszawy.

2. Charakterystyka terenu badań

2.1. Opis miejsca badań

Z uwagi na brak wyraźnych granic pomiędzy Skwerem Ormiańskim a Fosą Legionów Dąbrowskiego, na potrzeby inwentaryzacji, obie powierzchnie badawcze są analizowane razem.

Park Szczubelka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego

Zdj. 1. Południowa część Parku Szczubelka. Po prawej stronie zadrzewienie iglaste z krzewami iglastymi stanowiące dogodne miejsce lęgów, żerowania i odpoczynku (fot. Jan Rapczyński).

Park im. Czesława Szczubelka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego (zwaną także Fosą Morszyńską) o powierzchni 6,2 ha znajduje się na Sadybie w dzielnicy Mokotów. Park Szczubelka powstał w latach 30. XX w. wokół fosi fortyfikacyjnej; pierwotnie planowano tu budowę amfiteatru i kawiarni, ale wybuch wojny przerwał te plany. Park objęty jest ochroną konserwatorską (status zabytkowy). Przy wejściu od ul. Morszyńskiej znajduje się głaz upamiętniający żołnierzy Armii Krajowej Batalionu „Oaza” walczących w Powstaniu Warszawskim. Powierzchnia badawcza obejmuje całość parku oraz całą fosę (poza terenem Muzeum Polskiej Techniki Wojskowej). Granice powierzchni badawczej przedstawiono na rycinie 1.

Pod względem krajobrazowym teren badań ma charakter zwartego zadrzewienia z elementami siedlisk podmokłych. Charakterystycznym elementem jest fosa otaczająca trzy strony parku, wraz z roślinnością nadwodną. Park wyróżnia się dużym udziałem drzew iglastych (sosny, świerki, cisy, daglezie, jodły) – co jest rzadkie w warszawskich parkach – oraz obecnością licznych korkowców dalekowschodnich. Wzdłuż fosy rosną stare wierzby płaczące i robinie. W parku jest niewielki plac zabaw, siłownia zewnętrzna oraz alejki spacerowe.

Według inwentaryzacji zieleni m.st. Warszawy na terenie obiektu rośnie ok. 1006 drzew należących do 39 grup taksonomicznych. Łączne pokrycie koronami wynosi ok. 61% powierzchni obiektu. Pod względem powierzchni koron dominują: topola czarna *Populus nigra*, lipy *Tilia* sp., topola biała *Populus alba*, klon jesionolistny *Acer negundo* i wierzby *Salix* sp..

Według warstwy BDOT10k pokrycie terenu obiektu obejmuje: 0,84 ha (12,5%) wód powierzchniowych, 2,11 ha (31,2%) zadrzewień (lasów, zadrzewień, zagajników) oraz 3,14 ha (46,5%) terenów trawiastych. Suma kategorii może przekraczać 100% z uwagi na nakładanie się poligonów BDOT10k różnych typów (np. trawy pod zadrzewieniem ujęte równolegle w obu warstwach).

Skwer Ormiański

Zdj. 2. Skwer Ormiański (fot. Jan Rapczyński).

Skwer Ormiański o powierzchni 2 ha znajduje się na Sadybie, w dzielnicy Mokotów, przy ul. Powsińskiej, między ul. Okrężną a Fosą Legionów Dąbrowskiego. Nazwę nadano zieleni uchwałą Rady m.st. Warszawy z 13 czerwca 2013 r. na wniosek Ambasadora Republiki Armenii, dla

podkreślenia związków społeczności ormiańskiej z Warszawą. Skwer ma status zabytkowy. Powierzchnia badawcza obejmuje całość Skweru Ormiańskiego (ryc. 1).

Teren badań ma strukturę typową dla skwerów – z dominacją luźnych zadrzewień typu parkowego, z fragmentami trawników, rabat i zakrzaczeń. W skwerze znajduje się pawilon dawnej WOPRówki, obecnie przekształcany w punkt biblioteczny i Międzypokoleniowe Miejsce Spotkań sieci MAL. Na terenie skweru znajdują się także plac zabaw, boisko, stoły do tenisa stołowego, górka saneczkowa oraz monumenty pamięci – m.in. „18 Dębów Pamięci” poświęconych oficerom Wojska Polskiego zamordowanym w Katyniu i Charkowie, kamień upamiętniający oficerów II RP – mieszkańców „Miasta Ogrodu Czerniaków” poległych podczas II wojny światowej, oraz chaczkar (kamienny krzyż ormiański) подарowany Warszawie przez Republikę Armenii i ustawiony od strony ul. Okrężnej.

Według inwentaryzacji zieleni m.st. Warszawy na terenie obiektu rośnie ok. 156 drzew należących do 30 grup taksonomicznych. Łączne pokrycie koronami wynosi ok. 33% powierzchni obiektu. Pod względem powierzchni koron dominują: topola czarna *Populus nigra*, lipy *Tilia* sp., klon zwyczajny *Acer platanoides*, robinia akacjowa *Robinia pseudoacacia* oraz klon srebrzysty *Acer saccharinum*.

Według warstwy BDOT10k pokrycie terenu obiektu obejmuje 1,93 ha (99,1%) terenów trawiastych.

Powierzchnia badawcza składająca się z obu omawianych terenów zieleni, jest popularnym miejscem spacerów i rekreacji wśród mieszkańców Sadyby – szczególnie rodzin z dziećmi oraz rowerzystów.

Ryc. 1. Granice powierzchni badawczej. 1 – Skwer Ormiański, 2 – Park Szczubetka, 3 – Fosa Legionów Dąbrowskiego.

2.2. Kwerenda archiwalna

Niniejsza część raportu zawiera informacje archiwalne o awifaunie Parku Szczubelka i Fosi Legionów Dąbrowskiego oraz Skweru Ormiańskiego do końca lutego 2025. Ze względu na brak wcześniejszych kompleksowych opracowań dotyczących omawianego terenu badań, w kwerendzie znalazły się dane z raportu dot. gniazdowania łyski (Wardecki i in. 2024), nurogęsi (Wardecki i in. 2023), dane dotyczące Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych (P. Rowiński – mat. niepubl.) oraz przygodne obserwacje z bazy Ornitho.pl. Tym samym niemożliwym jest rzetelne porównanie składu i liczebności awifauny Parku Szczubelka i Fosi Legionów Dąbrowskiego oraz Skweru Ormiańskiego z otrzymanymi wynikami inwentaryzacji.

Awifauna lęgowa

Łyska

W roku 2024 wykonano inwentaryzację łyski na terenie całej Warszawy (Wardecki i in. 2024). Na terenie Parku Szczubelka i Fosi Legionów Dąbrowskiego stwierdzono wówczas gniazdowanie 2 par.

Nurogęś

W roku 2023 wykonano inwentaryzację nurogęsi na terenie całej Warszawy (Wardecki i in. 2023). Na terenie Parku Szczubelka i Fosi Legionów Dąbrowskiego stwierdzono wówczas samicę wodzącą 10 piskląt.

Zimujące ptaki wodne

Dane dotyczące zimowania ptaków wodnych pochodzą z **Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych (MZPW)**, będącego elementem Państwowego Monitoringu Środowiska. Liczenia w ramach tego projektu wykonywane były zawsze w połowie stycznia i polegały na rejestracji ptaków wodnych podczas przemarszu wzdłuż cieków i zbiorników wodnych w całej Warszawie (P. Rowiński – mat. niepubl.). W tabeli 1. przedstawiono stwierdzone zimujące gatunki ptaków wodnych w latach 2010-2025.

Tabela 1. Zestawienie ptaków wodnych, zimujących na terenie Parku Szczubelka i Fosi Legionów Dąbrowskiego w latach 2010-2025, obserwowanych w ramach Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych (MZPW). Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Lata	N (os.)
1	kokoszka	<i>Gallinula chloropus</i>	2019-20, 2022, 2025	1-5
2	krakwa	<i>Mareca strepera</i>	2014	1
3	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	2010-20, 2022-25	33-164
4	mewa siwa	<i>Larus canus</i>	2023-24	1-2
5	mewa srebrzysta	<i>Larus argentatus</i>	2023	1
6	płaskonos	<i>Spatula clypeata</i>	2022	1
7	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	2023-24	2-10

Przygodne obserwacje ptaków z bazy Ornitho.pl

Ornitho.pl to internetowa baza danych działająca w celu gromadzenia i udostępniania obserwacji zwierząt w Polsce. Obserwacje można przekazywać za pomocą portalu lub aplikacji na smartfony działającej pod nazwą Naturalist. Portal działa od roku 2015, lecz przejął dane z lat wcześniejszych z innych kartotek (np. Awibaza czy Polska Kartoteka Przyrodnicza). Obserwacje nie są ujęte ramami metodycznymi, co najczęściej nie pozwala na określenie dokładnej liczebności a także stwierdzenia pewnego gniazdowania (poza przypadkami obserwacji ptaków z pokarmem, gniazd i rodzin). Jednakże, jeśli obserwacje są dokonywane wielokrotnie, często w ciągu całego roku, pozwalają na określenie składu gatunkowego ptaków występujących na określonym obszarze. Obserwacje ptaków rzadkich i trudnych do rozpoznania są weryfikowane przez zespół administratorów platformy. Poniżej prezentowana lista ptaków (tab. 2), obejmująca 40 gatunków jest wynikiem zestawienia wszystkich obserwacji dokonanych na terenie Parku Szczubelka i Fosi Legionów Dąbrowskiego oraz Skweru Ormiańskiego od roku 2007 do końca lutego 2025.

Tabela 2. Lista ptaków obserwowanych na terenie Parku Szczubelka i Fosi Legionów Dąbrowskiego oraz Skweru Ormiańskiego w latach 2007–2025, zebranych w bazie Ornitho.pl. Status: L – obserwacje w sezonie lęgowym, P – w okresie przelotów, W – w okresie zimowym. Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Status	Lata	Najwyższa stwierdzona kat. lęg.
1	bogatka	<i>Parus major</i>	W	2008–2025	
2	dzięcioł białoszyi	<i>Dendrocopos syriacus</i>	P, W	2019–2025	
3	dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	P, W	2017–2023	
4	dzwoniec	<i>Chloris chloris</i>	W	2019–2023	
5	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	L, P, W	2008–2025	A
6	gil	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	W	2019–2022	
7	gołąb miejski	<i>Columba livia f. urbana</i>	L, P, W	2008–2025	C
8	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	W	2019–2023	
9	jerzyk	<i>Apus apus</i>	L	2022	A
10	kawka	<i>Coloeus monedula</i>	L, P, W	2017–2025	A
11	kokoszka	<i>Gallinula chloropus</i>	L, P, W	2017–2025	C
12	kos	<i>Turdus merula</i>	W	2025	
13	krogulec	<i>Accipiter nisus</i>	W	2022	
14	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	L, P, W	2008–2025	C
15	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	W	2019–2025	
16	łyśka	<i>Fulica atra</i>	L, P, W	2017–2025	C
17	mandarynka	<i>Aix galericulata</i>	P, W	2020–2022	
18	mazurek	<i>Passer montanus</i>	P, W	2012–2023	
19	mewa białogłowa	<i>Larus cachinnans</i>	W	2020	
20	mewa siwa	<i>Larus canus</i>	P, W	2019–2025	
21	mewa srebrzysta	<i>Larus argentatus</i>	W	2023	
22	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	L, W	2008–2025	B
23	nurogęś	<i>Mergus merganser</i>	L	2023–2024	C
24	pełzacz leśny	<i>Certhia familiaris</i>	W	2019	
25	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	L	2017	A

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Status	Lata	Najwyższa stwierdzona kat. lęg.
26	piegża	<i>Curruca curruca</i>	L	2012	A
27	pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>	L	2012–2022	A
28	pleszka	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	L	2012	A
29	płaskonos	<i>Spatula clypeata</i>	P, W	2020–2022	
30	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	W	2019	
31	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	P, W	2017–2019	
32	sroka	<i>Pica pica</i>	P, W	2008–2022	
33	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	W	2022–2025	
34	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	L, P, W	2019–2023	A
35	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	P, W	2019–2025	
36	świstun	<i>Mareca penelope</i>	W	2021	
37	wrona siwa	<i>Corvus cornix</i>	L, P, W	2017–2025	B
38	wróbel	<i>Passer domesticus</i>	W	2019	
39	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	L, W	2019–2022	A
40	zimirdek	<i>Alcedo atthis</i>	P	2024	

3. Materiały i metody

3.1. Założenia metodyczne

Celem niniejszej inwentaryzacji było określenie pełnej listy awifauny wybranych terenów zieleni w poszczególnych okresach fenologicznych od marca 2025 do lutego 2026 roku, wraz z możliwie najdokładniejszym oszacowaniem liczebności poszczególnych gatunków. Na potrzeby opracowania, każdy teren badań ma oddzielny rozdział. Wszystkie kontrole terenowe prowadzono podczas przemarszów (lustracji) w okresie najwyższej aktywności ptaków (głównie w godzinach porannych), przy odpowiednich warunkach pogodowych – w dni bezdeszczowe i bezwietrzne. Kontrole obejmowały każdorazowo całą powierzchnię badawczą. Ptaki rejestrowano na podstawie obserwacji wizualnych oraz stwierdzeń głosowych poszczególnych gatunków. Do identyfikacji wizualnej wykorzystywano sprzęt optyczny (lornetkę i aparat fotograficzny). W trakcie kontroli notowano wszystkie stwierdzone ptaki z podziałem na gatunek (oraz płeć i wiek, jeśli było to możliwe), zapisując dokładną lokalizację obserwacji, liczebność oraz status poszczególnych osobników (stacjonarny, przelotny lub martwy). W miarę możliwości zapisywano również dodatkowe szczegóły obserwacji (np. śpiew, pobieranie wody, odpoczynek). Wszystkie całoroczne obserwacje zapisywano w aplikacji NaturaList połączonej z bazą Ornitho.pl.

Na podstawie zebranych danych określono sposób wykorzystania badanego terenu przez ptaki w cyklu rocznym, w tym zagęszczenia lęgowe poszczególnych gatunków. Dla wybranych gatunków lęgowych wyznaczono również przybliżone zasięgi terytoriów lęgowych. Na podstawie zgromadzonych danych oceniono także znaczenie powierzchni badawczej dla lokalnej ornitofauny, zidentyfikowano występujące zagrożenia oraz wskazano możliwe działania poprawiające jakość siedlisk ptaków.

Dokładna metodyka inwentaryzacji różniła się w zależności od okresu fenologicznego i została opisana poniżej.

Nazewnictwo

W niniejszym raporcie polskie i naukowe nazwy gatunków ptaków są zgodne z Listą awifauny krajowej Komisji Faunistycznej Sekcji Zoologicznej PTZool (<https://komisjafaunistyczna.pl/lista/>), aktualną na dzień 1.01.2026 roku. Ze względu na zmiany taksonomiczne dotyczące wrony w trakcie trwania badań oraz połączenie wrony siwej i czarnowrona w jeden gatunek (wcześniej: wrona siwa *Corvus cornix*, obecnie wrona *Corvus corone*), zastosowano zapis wrona (siwa) *Corvus corone* ssp. *cornix*. Na powierzchniach badawczych nie stwierdzono czarnowrona, dlatego w dalszej części raportu określenie „wrona” odnosi się do wrony (siwej).

Okres pozalęgowy: migracja jesienna, wiosenna, zimowanie i dyspersja polęgowa

Kontrole dzienne

Sposób liczenia ptaków w okresie pozalégowym nie różnił się od ogólnej metodyki stosowanej w ciągu całego roku. Okres ten podzielono na cztery okresy fenologiczne: migrację wiosenną (12.03–16.05.2025), okres koczowania i dyspersji polégowej (1.07–31.08.2025), migrację jesienną (1.09–30.11.2025) oraz zimowanie (1.12.2025–28.02.2026). Uproszczony schemat przedstawiono na **rycynie 2**. Daty początku i końca poszczególnych okresów mają charakter umowny, gdyż w rzeczywistości częściowo się one pokrywają. W związku z tym stwierdzenia części gatunków przelotnych oraz osobników w trakcie dyspersji dotyczą również umownego okresu légowego (12.03–31.08). Podczas kontroli notowano wszystkie gatunki ptaków.

III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II
okres inwentaryzacji (12.03.2025-28.02.2026)											
sezon lęgowy (12.03-31.08)						migracja jesienna (1.09-30.11)			zimowanie (1.12-28.02)		
migracja wiosenna (12.03.-16.05)		koczowanie i dyspersja (1.07-31.08)									
kartowanie na wszystkich powierzchniach				dodatkowe kartowanie (P. Skaryszewski)	przemarsze bez kartowania						

Ryc. 2. Okresy fenologiczne i zastosowane główne metody liczenia – uproszczony schemat.

Okres légowy oraz migracji wiosennej

Ze względu na czas niezbędny do sfinalizowania formalności związanych z umową zespół obserwatorów rozpoczął prowadzenie obserwacji już w marcu we własnym zakresie. Dane zebrane przed podpisaniem umowy zostały opracowane łącznie z pozostałymi danymi, co było konieczne do uzyskania pełnego obrazu zespołu ptaków légowych na badanych powierzchniach.

Prace terenowe w okresie migracji wiosennej (12.03–15.05.2025) oraz w okresie légowym (12.03–30.06.2025) prowadzono z zastosowaniem kombinowanej odmiany metody kartograficznej (Tomiałojć 1980). Okres migracji wiosennej oraz początek sezonu légowego wielu gatunków w znacznym stopniu pokrywają się w czasie, co powoduje, że podczas jednej kontroli terenowej możliwe jest stwierdzenie zarówno osobników légowych, jak i migrujących. Zastosowanie

kombinowanej metody kartograficznej pozwala jednak z dużą skutecznością oddzielić frakcję ptaków migrujących od lęgowych.

W opisywanym okresie przeprowadzono łącznie w Parku Szczubetka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego i Skwerem Ormiańskim 9 kontroli porannych, 2 kontrole wieczorne oraz 1 kontrolę nocną. Kontrole poranne rozpoczynano około wschodu słońca i kończono przed południem. Wszystkie kontrole wykonywano pieszo. Kontrole wieczorne i nocne prowadzono w godzinach 19:00–22:30 lub 2:30–4:00, w zależności od zmieniających się godzin wschodu i zachodu słońca.

Podczas każdej kontroli na przygotowanym planie terenu lub w aplikacji NaturaList zaznaczano miejsca stwierdzeń śpiewających samców (ze szczególnym uwzględnieniem stwierdzeń równoczesnych), par oraz innych zachowań wskazujących na odbywanie lęgów, np. transport materiału gniazdowego lub pokarmu dla piskląt. Rejestrowano zarówno obserwacje wizualne, jak i stwierdzenia głosowe (tzw. kartowanie).

W przypadku gatunków skrytych lub gniazdujących późno, takich jak piegża, słowiki czy świstunka leśna, za lęgowe uznano również terytoria, na których dokonano jedynie 2–3 stwierdzeń w szczycie sezonu lęgowego lub obserwowano ptaki w kategorii lęgowości C.

Dla wybranych gatunków gniazdujących kolonijnie lub półkolonijnie (np. szpak, mazurek), a także dla wrony, sroki i gawrona prowadzono dokładne wyszukiwanie i liczenie gniazd, a zagęszczenia lęgowe określono na podstawie liczby stwierdzonych aktywnych gniazd.

W przypadku grzywacza *Columba palumbus* liczbę terytoriów oszacowano na podstawie znalezionych gniazd oraz kartowania. Ze względu na ograniczony terytorializm tego gatunku w miastach oraz częste niszczenie gniazd przez krukowate (co zmusza ptaki do ponawiania lęgów), uzyskane wartości należy traktować jako przybliżone.

Do wykrywania i oceny liczebności ptaków o aktywności nocnej lub wczesnoporannej, takich jak chruściele i sowy, podczas kontroli nocnych stosowano nasłuchy, a w szczególnych przypadkach metodę stymulacji głosowej (Dombrowski i in. 1993). Liczebność łyski oceniono na podstawie wyszukiwania gniazd oraz liczby par wodzących młode (Chylarecki i in. 2015), natomiast liczebność krzyżówki określono na podstawie obserwacji samic i samców przed lęgami oraz w okresie wysiadywania, a także liczby samic wodzących młode (Keller i in. 1987; Jantarski 2017).

Po zakończeniu wszystkich kontroli sporządzono mapy gatunkowe, na podstawie których – zgodnie z wytycznymi Tomiałowicza (1980) – określono lokalizację i liczbę terytoriów odpowiadających parom lęgowym występującym na terenie parku (metodyczne wyszukiwanie gniazd dla większości gatunków ptaków nie było prowadzone – gniazda notowano jedynie w przypadku ich przygodnego stwierdzenia podczas kontroli terenowych). Obliczono również zagęszczenia poszczególnych gatunków lęgowych (liczba par/10 ha) w przeliczeniu na całą powierzchnię parku, a w przypadku gatunków leśnych i wodnych także w odniesieniu do powierzchni odpowiednich biotopów (zadrzewień i wód). Określono również kategorię lęgowości według wytycznych Wilka i in. (2016). Do określenia struktury dominacyjnej zastosowano kryteria zaproponowane przez Trojana (1975): dominanty – udział powyżej 5%, subdominanty – 2–5%, influenty – 1–2%, gatunki akcesoryczne – poniżej 1%. Awifaunę lęgową podzielono na grupy ekologiczne (gniazdowe) według kryteriów zaproponowanych przez Tomiałowicza (1970): dziuplaki, ptaki gniazdujące na drzewach i krzewach powyżej 1,5 m wysokości oraz ptaki gniazdujące nisko (poniżej 1,5 m oraz na ziemi). Dla gatunków plastycznych w wyborze miejsca gniazdowania (krzyżówka, rudzik, kos), na potrzeby opracowania,

przyjęto jeden rodzaj grupy gniazdowej według tabeli w załączniku I. Ze względu na specyfikę siedlisk miejskich dodano również czwartą kategorię: ptaki gniazdujące na budynkach i innych konstrukcjach antropogenicznych. Dla wszystkich grup obliczono ich udział procentowy w zgrupowaniu.

Listę gatunków migrujących określono na podstawie szczegółów obserwacji (brak kryteriów lęgowości), wiedzy o fenologii migracji danego gatunku (data obserwacji) oraz analizy danych zebranych metodą kartograficzną.

3.2. Daty kontroli

Łącznie przeprowadzono 33 kontrole terenowe (20 w okresie lęgowym oraz 13 w okresie pozalęgowym, tab. 3).

Tabela 3. Zestawienie dat kontroli terenowych w Parku Szczubelka, na Fosie Legionów Dąbrowskiego i na Skwerze Ormiańskim w latach 2025-2026.

Lp.	Nr	Data	Rodzaj kontroli	Okres fenologiczny	Wykonawca
1	I	12.03.2025	poranna, uzupełniająca	migracja wiosenna, lęgowy	Jan Rapczyński
2	II	19.03.2025	poranna, uzupełniająca	migracja wiosenna, lęgowy	Fatima Hayatli
3	III	24.03.2025	poranna, uzupełniająca	migracja wiosenna, lęgowy	Jan Rapczyński
4	2	17.04.2025	wieczorna	migracja wiosenna, lęgowy	Jan Rapczyński
5	1	20.04.2025	wieczorna	migracja wiosenna, lęgowy	Jan Rapczyński
6	3	20.04.2025	poranna	migracja wiosenna, lęgowy	Jan Rapczyński
7	4	25.04.2025	poranna	migracja wiosenna, lęgowy	Jan Rapczyński
8	5	28.04.2025	poranna	migracja wiosenna, lęgowy	Jan Rapczyński
9	6	06.05.2025	poranna	migracja wiosenna, lęgowy	Jan Rapczyński
10	7	13.05.2025	poranna	migracja wiosenna, lęgowy	Jan Rapczyński
11	8	20.05.2025	poranna	lęgowy	Jan Rapczyński
12	9	26.05.2025	poranna	lęgowy	Jan Rapczyński
13	10	03.06.2025	wieczorna	lęgowy	Jan Rapczyński
14	11	11.06.2025	poranna	lęgowy	Jan Rapczyński
15	12	18.06.2025	poranna	lęgowy	Jan Rapczyński
16	13	25.06.2025	poranna	lęgowy	Jan Rapczyński
17	14	08.07.2025	poranna	lęgowy, koczowanie i dyspersja	Jan Rapczyński
18	15	27.07.2025	poranna	lęgowy, koczowanie i dyspersja	Krzysztof Tabernacki
19	16	07.08.2025	poranna	lęgowy, koczowanie i dyspersja	Jan Rapczyński
20	17	20.08.2025	poranna	lęgowy, koczowanie i dyspersja	Jan Rapczyński
21	18	10.09.2025	poranna	migracja jesienna	Jan Rapczyński
22	19	24.09.2025	poranna	migracja jesienna	Jan Rapczyński
23	20	03.10.2025	poranna	migracja jesienna	Bartosz Smyk
24	21	15.10.2025	poranna	migracja jesienna	Jan Rapczyński
25	22	27.10.2025	poranna	migracja jesienna	Jan Rapczyński
26	23	07.11.2025	poranna	migracja jesienna	Jan Rapczyński
27	24	17.11.2025	poranna	migracja jesienna	Jan Rapczyński
28	25	02.12.2025	poranna	zimowanie	Jan Rapczyński

Lp.	Nr	Data	Rodzaj kontroli	Okres fenologiczny	Wykonawca
29	26	15.12.2025	poranna	zimowanie	Jan Rapczyński
30	27	05.01.2026	poranna	zimowanie	Jan Rapczyński
31	28	23.01.2026	poranna	zimowanie	Jan Rapczyński
32	29	05.02.2026	poranna	zimowanie	Jan Rapczyński
33	30	19.02.2026	poranna	zimowanie	Jan Rapczyński

3.3. Opracowanie wyników

Mapy gatunkowe wykonano w programie QGIS 3.28.11, wykorzystując dane z bazy BDOT10k z zasobów GUGiK dostępnej bezpłatnie i możliwej do dowolnego wykorzystania w serwisie www.geoportal.gov.pl oraz Mapy Koron Drzew z zasobów Biura Ochrony Środowiska m. st. Warszawy. Wszystkie obliczenia przytoczone w niniejszym raporcie wykonano w programie Microsoft Excel, w pakiecie Office 365. Analizy zasięgu terytoriów dokonano w trakcie prac kameralnych, zarówno z wykorzystaniem tradycyjnych map papierowych, na które przenoszono obserwacje po każdej kontroli, jak i w programie QGIS.

4. Wyniki

4.1 Awifauna parku

W okresie od 12 marca 2025 do 28 lutego 2026 roku, podczas 33 kontroli obejmujących obszar całego zespołu (Park Szczubetka, fosa, Skwer Ormiański) (**tab. 4**), stwierdzono 77 gatunków ptaków. Do awifauny parku należało 67 gatunków, gdyż 10 gatunków stwierdzono jedynie podczas przelotu nad parkiem (nie związane z terenem). Łącznie dokonano 1731 obserwacji 5030 osobników (**tab. 4**). 22 gatunki uznano za lęgowe na terenie parku, 65 gatunków było przelotnych, 10 zalatywało z sąsiednich terenów a 37 gatunków stwierdzono w okresie zimowym.

Tabela 4. Liczba obserwacji i osobników oraz status (L – lęgowy, P – przelotny, Z – zalatujący, W – zimujący) poszczególnych gatunków ptaków stwierdzonych w Parku Szczubetka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego oraz na Skwerze Ormiańskim w okresie 12.03.2025-19.02.2026. Podana liczba osobników jest w większości przypadków wyższa niż rzeczywiście występujących w parku, gdyż zsumowano często te same osobniki widziane na kolejnych kontrolach. Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej. * - gatunki stwierdzone wyłącznie podczas wysokiego przelotu nad parkiem.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Status	N obserwacji	N osobników
1	bogatka	<i>Parus major</i>	L, P, W	115	408
2	cierniówka	<i>Curruca communis</i>	P	1	1
3	cyraneczka	<i>Anas crecca</i>	P	1	1
4	czapla siwa	<i>Ardea cinerea</i>	P, W	7	7
5	czyż*	<i>Spinus spinus</i>	P, W	9	27

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Status	N obserwacji	N osobników
6	dymówka*	<i>Hirundo rustica</i>	P	1	1
7	dzięcioł białoszyi	<i>Dendrocopos syriacus</i>	L, W	13	15
8	dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	L, W	26	29
9	dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	Z	7	7
10	dzięcioł średni	<i>Dendrocoptes medius</i>	Z	3	3
11	dzięciołek	<i>Dryobates minor</i>	L, P	6	6
12	dzwoniec	<i>Chloris chloris</i>	L, P, W	25	42
13	gajówka	<i>Sylvia borin</i>	P	1	1
14	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	P, W	46	147
15	gil	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	P, W	5	10
16	gołąb miejski	<i>Columba livia f. domestica</i>	Z	38	832
17	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	P, W	12	40
18	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	L, P	79	108
19	jemiołuszka	<i>Bombycilla garrulus</i>	W	3	105
20	jer	<i>Fringilla montifringilla</i>	P	3	3
21	jerzyk	<i>Apus apus</i>	P, Z	16	123
22	kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	L, P	39	48
23	kawka	<i>Coloeus monedula</i>	P, W, Z	40	133
24	kokoszka	<i>Gallinula chloropus</i>	L, P, W	87	175
25	kopciuszek	<i>Phoenicurus ochrurus</i>	P, W	5	6
26	kormoran*	<i>Phalacrocorax carbo</i>	P	2	2
27	kos	<i>Turdus merula</i>	L, P, W	67	93
28	kowalik	<i>Sitta europaea</i>	P, W	10	10
29	krogulec	<i>Accipiter nisus</i>	P	3	3
30	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	L, P, W	139	715
31	kukułka	<i>Cuculus canorus</i>	P	1	1
32	kulczyk	<i>Serinus serinus</i>	L, P	4	4
33	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	L, P, W	41	203
34	mazurek	<i>Passer montanus</i>	Z	30	63
35	mewa białogłowa*	<i>Larus cachinnans</i>	P, W	12	22
36	mewa siwa	<i>Larus canus</i>	P, W	10	15
37	mewa srebrzysta*	<i>Larus argentatus</i>	P, W	8	11
	mewa srebrzysta / białogłowa / romańska*	<i>Larus argentatus / cachinnans / michahellis</i>	P	13	26
38	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	L, P, W	85	200
39	muchotówka szara	<i>Muscicapa striata</i>	P	2	3
40	muchotówka żałobna	<i>Ficedula hypoleuca</i>	P	8	9
41	mysiokrólik	<i>Regulus regulus</i>	P, W	12	17
42	oknówka*	<i>Delichon urbicum</i>	P	1	4
43	paszkot	<i>Turdus viscivorus</i>	P, W	7	7
44	pełzacz leśny	<i>Certhia familiaris</i>	P, W	4	4
45	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	L, P, W	27	30
46	piecuszek	<i>Phylloscopus trochilus</i>	P	3	3
47	piegża	<i>Curruca curruca</i>	L, P	12	16
48	pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>	L, P	27	28

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Status	N obserwacji	N osobników
49	pleszka	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	L, P	15	15
50	pliszka siwa	<i>Motacilla alba</i>	P	2	2
51	pokrzywnica*	<i>Prunella modularis</i>	P	3	5
52	pustułka*	<i>Falco tinnunculus</i>	P	1	1
53	raniuszek	<i>Aegithalos caudatus</i>	P, W	3	15
54	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	L, P, W	40	47
55	sierpówka	<i>Streptopelia decaocto</i>	Z	11	15
56	sosnówka	<i>Periparus ater</i>	P, W	6	8
57	sroka	<i>Pica pica</i>	P, W	15	27
58	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	P, W	19	20
59	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	P	5	7
60	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	L, P, W	104	393
61	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	L, P, W	30	35
62	trzcinniczek	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	P	3	3
63	wodnik	<i>Rallus aquaticus</i>	W	1	1
64	wrona (siwa)	<i>Corvus corone ssp. cornix</i>	L, W	110	243
65	wróbel	<i>Passer domesticus</i>	Z	1	1
66	wójcik	<i>Phylloscopus trochiloides</i>	P	1	1
67	zaganiacz	<i>Hippolais icterina</i>	P	3	4
68	zimirdek	<i>Alcedo atthis</i>	P	1	1
69	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	L, P, W	32	60
70	łabędź niemy*	<i>Cygnus olor</i>	P	1	1
71	łozówka	<i>Acrocephalus palustris</i>	P	3	3
72	łyska	<i>Fulica atra</i>	L, P, W	80	153
73	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	P, W, Z	27	42
74	śpiewak	<i>Turdus philomelos</i>	Z	6	7
75	świergotek drzewny	<i>Anthus trivialis</i>	P	3	3
76	świergotek łąkowy*	<i>Anthus pratensis</i>	P	2	2
77	świstunka leśna	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	P	5	5
łącznie gatunków: 77				1649	4887

4.2. Awifauna przelotna i ptaki zalatujące

W okresie migracji wiosennej (12.03-16.05) oraz jesiennej (1.09-30.11) stwierdzono występowanie 65 gatunków, które uznano za przelotne. Grupę migrantów wiosennych tworzyło 57 gatunków, migrantów jesiennych 41 gatunków, w tym 33 gatunki migrantów stwierdzano zarówno w trakcie przelotu wiosennego jak i jesiennego. Stwierdzono także 10 gatunków ptaków zalatujących z terenów sąsiednich (**tab. 5**). Średnie zagęszczenie ptaków w okresach migracji wynosiło 185,7 os./10 ha/kontrolę.

Tabela 5. Status, liczebność, zagęszczenie średnie (x/10 ha) i maksymalne (max/10 ha) w przeliczeniu na kontrolę poszczególnych gatunków ptaków przelotnych, stwierdzonych w Parku Szczubętka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego oraz na Skwerze Ormiańskim w roku 2025 w okresach migracji wiosennej, jesiennej i w okresie dyspersji. Status: PW – migrant wiosenny, PJ – migrant jesienny, Z – zalatujący. Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Status	Liczebność	x/10 ha	max/10 ha
1	bogatka	<i>Parus major</i>	PW, PJ	1–42	16,3	51,2
2	cierniówka	<i>Curruca communis</i>	PW	1	1,2	1,2
3	cyraneczka	<i>Anas crecca</i>	PJ	1	1,2	1,2
4	czapla siwa	<i>Ardea cinerea</i>	PW, PJ	1	1,2	1,2
5	czyż	<i>Spinus spinus</i>	PW, PJ	1–10	6,1	12,2
6	dymówka	<i>Hirundo rustica</i>	PW	1	1,2	1,2
7	dzięciołek	<i>Dryobates minor</i>	PW	2	2,4	2,4
8	dzięcioł średni	<i>Dendrocoptes medius</i>	Z	1	1,2	1,2
9	dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	Z	1–2	1,5	2,4
10	dzwoniec	<i>Chloris chloris</i>	PW, PJ	1–8	3,3	9,8
11	gajówka	<i>Sylvia borin</i>	PW	1	1,2	1,2
12	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	PW, PJ	1–14	6,2	17,1
13	gil	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	PJ	4	4,9	4,9
14	gołąb miejski	<i>Columba livia f. domestica</i>	Z	1–112	31,1	136,6
15	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	PW, PJ	1–2	1,8	2,4
16	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	PW, PJ	1–9	6,4	11
17	jer	<i>Fringilla montifringilla</i>	PW, PJ	1	1,2	1,2
18	jerzyk	<i>Apus apus</i>	PW, Z	5–20	15,4	24,4
19	kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	PW	3–11	7,8	13,4
20	kawka	<i>Coloeus monedula</i>	PW, PJ, Z	1–12	4,7	14,6
21	kokoszka	<i>Gallinula chloropus</i>	PW, PJ	1–9	5,8	11
22	kopciuszek	<i>Phoenicurus ochruros</i>	PW, PJ	1–2	1,8	2,4
23	kormoran	<i>Phalacrocorax carbo</i>	PW	1	1,2	1,2
24	kos	<i>Turdus merula</i>	PW, PJ	1–10	5	12,2
25	kowalik	<i>Sitta europaea</i>	PJ	1–3	2	3,7
26	krogulec	<i>Accipiter nisus</i>	PW, PJ	1	1,2	1,2
27	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	PW, PJ	3–33	22	40,2
28	kukułka	<i>Cuculus canorus</i>	PW	1	1,2	1,2
29	kulczyk	<i>Serinus serinus</i>	PW	1	1,2	1,2
30	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	PW, PJ	1–19	5,5	23,2
31	łabędź niemy	<i>Cygnus olor</i>	PW	1	1,2	1,2
32	łozówka	<i>Acrocephalus palustris</i>	PW	1–2	1,8	2,4
33	łyśka	<i>Fulica atra</i>	PW, PJ	1–9	7,9	11
34	mazurek	<i>Passer montanus</i>	Z	1–8	4,7	9,8
35	mewa białogłowa	<i>Larus cachinnans</i>	PW	2–6	5,2	7,3
36	mewa siwa	<i>Larus canus</i>	PW, PJ	1–2	1,8	2,4
37	mewa srebrzysta	<i>Larus argentatus</i>	PW	1–2	1,5	2,4
	mewa srebrzysta / białogłowa / romańska	<i>Larus argentatus / cachinnans / michahellis</i>	PW	1–3	2,4	3,7
38	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	PW, PJ	1–25	11	30,5
39	muchotłówka szara	<i>Muscicapa striata</i>	PW	3	3,7	3,7
40	muchotłówka żałobna	<i>Ficedula hypoleuca</i>	PW, PJ	1–3	2,4	3,7
41	mysikrólik	<i>Regulus regulus</i>	PW, PJ	1–3	2,1	3,7
42	oknówka	<i>Delichon urbicum</i>	PW	4	4,9	4,9

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Status	Liczebność	x/10 ha	max/10 ha
43	paszkoć	<i>Turdus viscivorus</i>	PW, PJ	1	1,2	1,2
44	pełzacz leśny	<i>Certhia familiaris</i>	PJ	1–2	1,8	2,4
45	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	PW, PJ	1–5	2,3	6,1
46	piecuszek	<i>Phylloscopus trochilus</i>	PW	1	1,2	1,2
47	piegża	<i>Curruca curruca</i>	PW	1–3	2,1	3,7
48	pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>	PW, PJ	1–3	2,2	3,7
49	pleszka	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	PW, PJ	1–4	2,4	4,9
50	pliszka siwa	<i>Motacilla alba</i>	PW	1	1,2	1,2
51	pokrzywnica	<i>Prunella modularis</i>	PJ	1–2	2	2,4
52	pustułka	<i>Falco tinnunculus</i>	PW	1	1,2	1,2
53	ranuszek	<i>Aegithalos caudatus</i>	PJ	2	2,4	2,4
54	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	PW, PJ	1–5	2,6	6,1
55	sierpówka	<i>Streptopelia decaocto</i>	Z	1–4	2,2	4,9
56	sosnowka	<i>Periparus ater</i>	PJ	1–3	2,4	3,7
57	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	PW, PJ	1–5	2,1	6,1
58	sroka	<i>Pica pica</i>	PW, PJ	1–13	2,8	15,9
59	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	PW, PJ	1–5	3,4	6,1
60	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	PW, PJ	1–4	2,4	4,9
61	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	PW, PJ	1–213	29,5	259,8
62	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	PW, PJ, Z	1–4	2,1	4,9
63	śpiewak	<i>Turdus philomelos</i>	Z	1–2	1,4	2,4
64	świergotek drzewny	<i>Anthus trivialis</i>	PW, PJ	1	1,2	1,2
65	świergotek łąkowy	<i>Anthus pratensis</i>	PJ	2	2,4	2,4
66	świstunka leśna	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	PW	1	1,2	1,2
67	trzcinniczek	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	PW	1	1,2	1,2
68	wójcik	<i>Phylloscopus trochiloides</i>	PW	1	1,2	1,2
69	wróbel	<i>Passer domesticus</i>	Z	1	1,2	1,2
70	zaganiacz	<i>Hippolais icterina</i>	PW	4	4,9	4,9
71	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	PW, PJ	1–10	3,3	12,2
72	zimorodek	<i>Alcedo atthis</i>	PW	1	1,2	1,2
Średnio na kontrolę				152	185,7	

4.3. Awifauna zimująca

W okresie zimowania (1.12-28.02) stwierdzono 37 gatunków ptaków o średnim zagęszczeniu 240,7 os./10 ha/kontrolę (tab. 6).

Tabela 6. Liczebność (zakres), zagęszczenie średnie (x/10 ha) i maksymalne (max/10 ha) w przeliczeniu na kontrolę poszczególnych gatunków ptaków zimujących, stwierdzonych na terenie Parku Szczubelka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego oraz na Skwerze Ormiańskim w okresie 1.12.2025-28.02.2026. Gatunki uszeregowano alfabetycznie wg nazwy polskiej.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Liczebność	x/10 ha	max/10 ha
1	bogatka	<i>Parus major</i>	8–39	28,9	47,6

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Liczebność	x/10 ha	max/10 ha
2	czapla siwa	<i>Ardea cinerea</i>	1	1,2	1,2
3	czyż	<i>Spinus spinus</i>	1	1,2	1,2
4	dzięcioł białoszyi	<i>Dendrocopos syriacus</i>	1	1,2	1,2
5	dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	1–2	1,8	2,4
6	dzwoniec	<i>Chloris chloris</i>	1–6	3,7	7,3
7	gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	7–22	19,1	26,8
8	gil	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	2–4	3,7	4,9
9	grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	2–21	9,1	25,6
10	jemiołuszka	<i>Bombycilla garrulus</i>	30–75	64	91,5
11	kawka	<i>Coloeus monedula</i>	2–20	11,7	24,4
12	kokoszka	<i>Gallinula chloropus</i>	2–10	6,5	12,2
13	kopciuszek	<i>Phoenicurus ochruros</i>	1	1,2	1,2
14	kos	<i>Turdus merula</i>	1–2	1,5	2,4
15	kowalik	<i>Sitta europaea</i>	1–2	1,8	2,4
16	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	1–60	30,3	73,2
17	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	4–42	24,2	51,2
18	łyśka	<i>Fulica atra</i>	1	1,2	1,2
19	mewa białogłowa	<i>Larus cachinnans</i>	1	1,2	1,2
20	mewa siwa	<i>Larus canus</i>	1–4	2,9	4,9
21	mewa srebrzysta	<i>Larus argentatus</i>	1–3	2,4	3,7
22	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	3–9	6,5	11
23	mysiokrólik	<i>Regulus regulus</i>	1–2	1,5	2,4
24	paszkot	<i>Turdus viscivorus</i>	1–2	1,5	2,4
25	pełzacz leśny	<i>Certhia familiaris</i>	1	1,2	1,2
26	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	1	1,2	1,2
27	raniuszek	<i>Aegithalos caudatus</i>	6–7	7,9	8,5
28	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	1–2	1,8	2,4
29	sosnówka	<i>Periparus ater</i>	1	1,2	1,2
30	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	1–2	1,6	2,4
31	sroka	<i>Pica pica</i>	1	1,2	1,2
32	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	1–2	1,8	2,4
33	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	1–6	4	7,3
34	śmieszka	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	2–6	4,9	7,3
35	wodnik	<i>Rallus aquaticus</i>	1	1,2	1,2
36	wrona (siwa)	<i>Corvus corone ssp. cornix</i>	2–13	9,8	15,9
37	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	1–4	3	4,9
Średnio na kontrolę			197	240,7	

4.4. Awifauna lęgowa

W roku 2025, w okresie lęgowym (12.03-29.07) na terenie Parku Szczubelka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego i Skwerem Ormiańskim stwierdzono obecność 22 gatunków ptaków uznanych za lęgowe, prawdopodobnie lęgowe lub o gniazdowaniu możliwym (**tab. 7**). Dla gatunków lęgowych

określono kategorię lęgowości (wg. Wilk 2016): kat. C (gniazdowanie pewne) – 15 gatunków, kat. B (gniazdowanie prawdopodobne) – 4 gatunki, kat. A (gniazdowanie możliwe) – 3 gatunki.

Ogólne zagęszczenie całego zespołu ptaków lęgowych wynosiło 81,1 pary/10 ha. Dokładne dane dotyczące liczebności, zagęszczenia i udziału procentowego poszczególnych gatunków zostały przedstawione w tabeli 8. Grupa dominantów w zespole ptaków lęgowych Parku Szczubętka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego oraz Skweru Ormiańskiego stanowiła 77,5% wszystkich par, należało do niej 8 gatunków: szpak, krzyżówka, kwiczoł, łyska, wrona (siwa), kokoszka, bogatka i modraszka. Największy udział w tej grupie wykazywał szpak (30,1%). Najliczniejszą grupę ekologiczną stanowiły ptaki gniazdujące w dziuplach (43,6%), mniej liczne były gatunki zakładające gniazda nisko w krzewach lub na ziemi (31,6%), a najmniej liczne – gatunki zakładające gniazda wysoko na drzewach lub krzewach (24,8%).

Tabela 7. Kategoria lęgowości, liczba par lęgowych, zagęszczenie i udział w zespole (dominacja) ptaków lęgowych stwierdzonych w Parku Szczubętka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego oraz na Skwerze Ormiańskim w roku 2025; Kat. – kategoria lęgowości, N – liczba par (terytoriów); N śr. – średnia liczba par (terytoriów); Z śr. – średnie zagęszczenie [n par/10ha] na powierzchnię całego parku; D – dominacja [%] (dominanty – powyżej 5%, subdominanty – 2–5%, influenty – 1–2%, gatunki akcesoryczne – poniżej 1%). Pogrubioną czcionką zaznaczono gatunki stanowiące grupę dominantów. Uszeregowano wg. malejącej liczebności.

Lp.	Nazwa polska	Nazwa naukowa	Kat.	N par	N śr.	Z śr.	D
1	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	C	19–21	20	24,4	30,1%
2	krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>	C	6	6	7,3	9,0%
3	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	C	5	5	6,1	7,5%
4	łyska	<i>Fulica atra</i>	C	5	5	6,1	7,5%
5	wrona (siwa)	<i>Corvus corone ssp. cornix</i>	C	4,5	4,5	5,5	6,8%
6	kokoszka	<i>Gallinula chloropus</i>	C	4	4	4,9	6,0%
7	bogatka	<i>Parus major</i>	C	3,5	3,5	4,3	5,3%
8	modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	C	3,5	3,5	4,3	5,3%
9	grzywacz	<i>Columba palumbus</i>	C	3	3	3,7	4,5%
10	kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	B	3	3	3,7	4,5%
11	kos	<i>Turdus merula</i>	C	3	3	3,7	4,5%
12	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	C	1,5	1,5	1,8	2,3%
13	piegża	<i>Curruca curruca</i>	C	1	1	1,2	1,5%
14	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	C	1	1	1,2	1,5%
15	dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	C	0,5	0,5	0,6	0,8%
16	dzięciołek	<i>Dryobates minor</i>	C	0,5	0,5	0,6	0,8%
17	pełzacz ogrodowy	<i>Certhia brachydactyla</i>	B	0,5	0,5	0,6	0,8%
18	pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>	B	0,5	0,5	0,6	0,8%
19	pleszka	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	B	0,5	0,5	0,6	0,8%
20	dzięcioł białoszyi	<i>Dendrocopos syriacus</i>	A	+			
21	dzwoniec	<i>Chloris chloris</i>	A	+			
22	kulczyk	<i>Serinus serinus</i>	A	+			
łącznie gatunków: 22					66,5	81,1	100,0%

4.5. Przegląd gatunków lęgowych

Bogatka *Parus major* – C – 3,5 pary

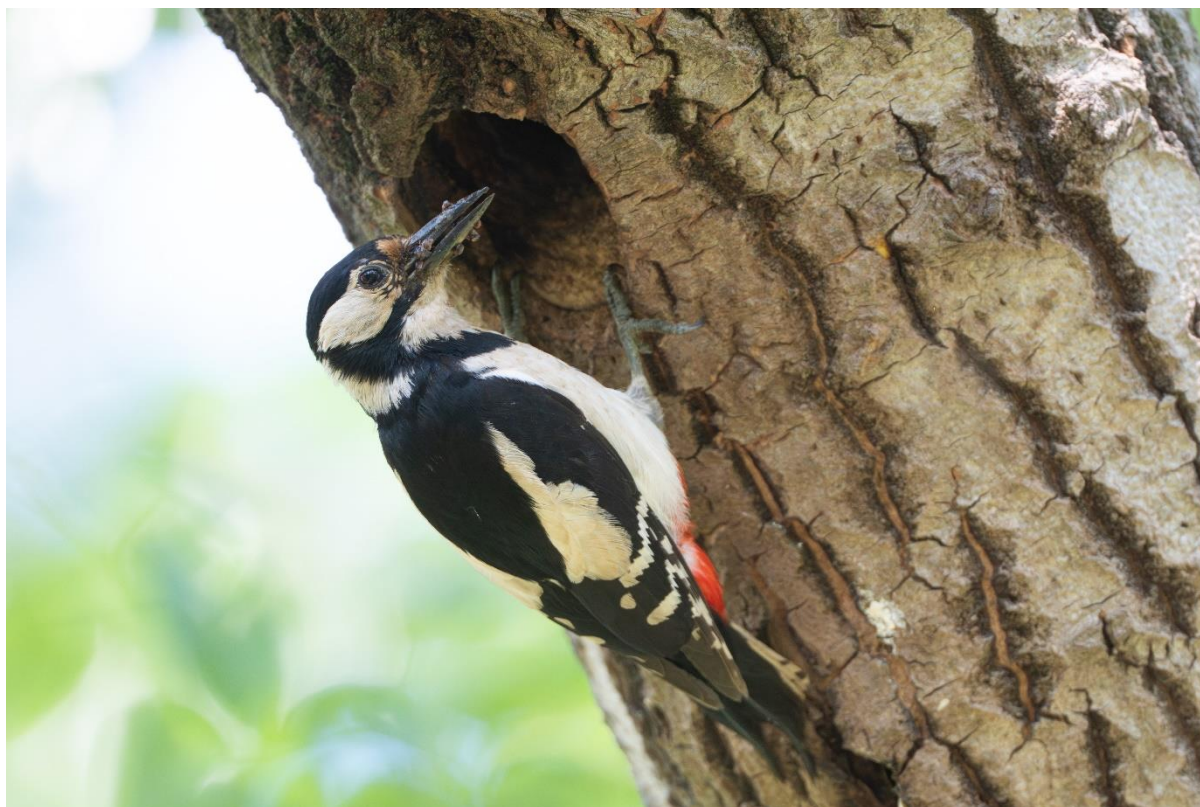
Stwierdzono obecność 5 par lęgowych, przy czym terytoria trzech par obejmowały w znacznej części również obszar poza powierzchnią badawczą: dwie pary w Parku Szczubelka, dwie pary (liczone jako pół terytorium każda) na terenie Fosi Legionów Dąbrowskiego, oraz pół terytorium na Skwerze Ormiańskim. Obie pary w Parku Szczubelka gniazdowały w budkach lęgowych. Obie pary z Fosi Legionów Dąbrowskiego gnieździły się w dziuplach naturalnych: jedna w lipie przy ul. Morszyńskiej, druga w starej rozłożystej wierzbie w zachodniej części. Gniazda na Skwerze Ormiańskim nie odnaleziono, prawdopodobnie było na terenie Szkoły Podstawowej nr 115. Co najmniej dwie pary zaliczyły sukces gniazdowy.

Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus* – A – (+)

W Parku Szczubelka pięciokrotnie obserwowano żerujące ptaki: 10 kwietnia, 20 i 26 maja oraz 18 i 25 czerwca, a więc przez cały okres lęgowy. Powierzchnia badawcza prawdopodobnie była na skraju terytorium tej pary.

Dzięcioł duży *Dendrocopos major* – C – 0,5 pary

Potwierdzono gniazdowanie jednej pary, która wykuła dziuplę w wysokiej topoli (zdj. 3) na terenie Fosi Legionów Dąbrowskiego, przy samej granicy ze Skwerem Ormiańskim. Lęg zakończył się sukcesem, a podloty obserwowano na Skwerze Ormiańskim. Okazjonalnie dzięcioł duży był obserwowany na początku sezonu lęgowego w Parku Szczubelka. Ze względu na specyficzny przebieg granic powierzchni badawczej oceniono liczebność na 0,5 pary.

Zdj. 3. Samica dzięcioła dużego przy dziupli (fot. Jan Rapczyński).

Dzięciołek *Dryobates minor* – C – 0,5 pary

Pojedynczych obserwacji wokalizujących ptaków dokonywano na wszystkich trzech powierzchniach składowych niniejszego opracowania, a dziupla z pisklętami zlokalizowana była w rozłożystej wierzbie w zachodniej części Fosi Legionów Dąbrowskiego. Ze względu na specyficzny przebieg granic powierzchni badawczej oceniono liczebność na 0,5 pary.

Zdj. 4. Pisklę dzięciołka wyglądające z dziupli lęgowej (fot. Jan Rapczyński).

Dzwoniec *Chloris chloris* – A – (+)

Trzykrotnie obserwowano śpiewającego samca w Parku Szczubelka: 24 marca, 10 kwietnia i 6 maja. Nigdy nie obserwowano pary ptaków, ale nie można wykluczyć próby lęgu, zatem ocena liczebności to "+" i kategoria gniazdowania A (możliwe).

Grzywacz *Columba palumbus* – C – 3 pary

Stwierdzono trzy pary lęgowe, z których żadna nie odniosła sukcesu lęgowego, mimo powtórnych podejść do lęgów. Jedna para w Parku Szczubelka, jedna na Fosi Legionów Dąbrowskiego i jedna na pograniczu tego obszaru ze Skwerem Ormiańskim. Ta ostatnia para wysiadywała jaja jeszcze 10 września, przy czym ostatnie podejście do lęgu miało miejsce na terenie Szkoły Podstawowej nr 115, kilkanaście metrów od granicy powierzchni badawczej.

Kapturka *Sylvia atricapilla* – B – 3 pary

Na podstawie obserwacji ptaków w czterech terytoriach liczebność określono na 3 pary lęgowe, ponieważ oba terytoria w Parku Szczubelka rozmieszczone były przy granicy powierzchni i

potraktowane jako niepełne. Jedna para na terenie Fosi Legionów Dąbrowskiego była obecna przez cały sezon, a obserwacje mocno zaniepokojonych ptaków wyraźnie sugerują gniazdowanie. Ptaki w terytorium na Skwerze Ormiańskim również obserwowane były cały sezon, w tym podczas budowy gniazda w gęstym krzewie. Dla dobra ptaków zrezygnowano z intensywnego poszukiwania gniazda w trakcie sezonu lęgowego.

Kokoszka *Gallinula chloropus* – C – 4 pary

Płytka woda i gęsty szuwar stworzyły dogodne warunki do gniazdowania dla kokoszek. Dwie pary wyprowadziły lęgi w Parku Szczubelka, a dwie na Fosie Legionów Dąbrowskiego. Wszystkie pary osiągnęły sukces gniazdowy (choć niekoniecznie przy pierwszym podejściu do lęgu), a wszystkie lub prawie wszystkie odniosły sukces lęgowy. Liczba młodych, która dożyła do lotności, przekroczyła prawdopodobnie 10 osobników.

Zdj. 5. Pisklęta kokoszek (fot. Jan Rapczyński)

Kos *Turdus merula* – C – 3 pary

Stwierdzono obecność 4 par na powierzchni badawczej, z czego dwa terytoria wchodziły na nią tylko częściowo (Park Szczubelka i zachodnia część Fosi Legionów Dąbrowskiego). W terytorium w środkowej części Fosi stwierdzano ptaki terytorialne i zaniepokojone, natomiast na Skwerze Ormiańskim obserwowano budowę gniazda w gęstym krzewie 24 marca, następnie inkubującą samicę, karmienie małych piskląt, młode na etapie opuszczania gniazda, a przez kolejne kontrole również karmione poza gniazdem podloty.

Krzyżówka *Anas platyrhynchos* – C – 6 par

Stwierdzono 6 samic z młodymi: 2 w Parku Szczubelka i 4 na Fosie Legionów Dąbrowskiego. Obie samice z Parku Szczubelka i jedna z Fosi straciły wszystkie pisklęta. Z pozostałych trzech lotności dożyły prawdopodobnie 1, 2 i 4 młode (w sumie maksymalnie 7 młodych na całej powierzchni). Jedno gniazdo znajdowało się w budce lęgowej typu "komin" przy miejscu dokarmiania gołębi w Parku Szczubelka.

Kulczyk *Serinus serinus* – A – (+)

Trzykrotnie obserwowano śpiewającego samca w Parku Szczubelka: 17 i 25 kwietnia oraz 26 maja. Nigdy nie obserwowano pary ptaków, ale nie można wykluczyć próby lęgu, zatem ocena liczebności to "+" i kategoria gniazdowania A (możliwe).

Kwiczot *Turdus pilaris* – C – 5 par

Kolonie lęgową stwierdzono na terenie Skweru Ormiańskiego, gdzie znaleziono 3 gniazda z lęgami. Kolejną parę uznano za prawdopodobnie lęgową na powierzchni badawczej, a kolejne dwie pary miały najpewniej gniazda na terenie Szkoły Podstawowej nr 115 (te uznano za terytoria częściowo w badanym obszarze). Żerujące ptaki spotykano na Fosie Legionów Dąbrowskiego oraz w Parku Szczubelka.

Zdj. 6. Kwiczot w trakcie inkubacji (fot. Jan Rapczyński).

Łyska *Fulica atra* – C – 5 par

Do lęgów podeszło 5 par łysiek: 2 w Parku Szczubelka i 3 na Fosie Legionów Dąbrowskiego. Mimo powtarzanych lęgów i sukcesów klucia, lotności dożyły maksymalnie dwa młode na Fosie. Najwcześniejszą budowę gniazda odnotowano 10 marca.

Zdj. 7. Pisklę łyski (fot. Jan Rapczyński).

Mazurek *Passer montanus* – zalatujący

Trzykrotnie obserwowano śpiewającego ptaka na Skwerze Ormiańskim: 10 i 20 kwietnia oraz 26 maja. Niewykluczone, że gniazdowały przy Szkole Podstawowej nr 115.

Modraszka *Cyanistes caeruleus* – C – 3,5 par

Dwie pary w Parku Szczubelka gniazdowały w naturalnych dziuplach, z czego terytorium jednej z par tylko częściowo obejmowało teren badań. Podobnie na Fosie Legionów Dąbrowskiego, przy czym jedna z par miała gniazdo poza powierzchnią, na terenie Muzeum Polskiej Techniki Wojskowej, kilkadziesiąt metrów od granicy. Ostatnie z pięciu terytoriów było zlokalizowane częściowo na Skwerze Ormiańskim, być może gniazdo było na terenie Szkoły Podstawowej nr 115.

Pelzacz ogrodowy *Certhia brachydactyla* – B – 0,5 pary

Śpiewające osobniki obserwowano we wszystkich trzech obszarach stanowiących teren badań, dodatkowo jednokrotnie obserwowano parę ptaków na terenie Parku Szczubelka. Obserwacja rodziny na terenie Szkoły Podstawowej nr 115 blisko granicy ze Skwerem Ormiańskim sugeruje bliskość gniazda.

Piegża *Curruca curruca* – C – 1 para

Para ptaków osiągnęła sukces gniazdowy w żywopłocie przy placu zabaw w Parku Szczubelka. Pojedyncza obserwacja pary na Skwerze Ormiańskim mogła dotyczyć tej samej pary.

Zdj. 8. Gniazdo piegży z pisklętami, niedługo przed wylotem z gniazda (fot. Jan Rapczyński).

Pierwiosnek *Phylloscopus collybita* – B – 0,5 pary

Śpiewającego samca na terenie Fosy Legionów Dąbrowskiego obserwowano na niemal każdej kontroli w trakcie sezonu lęgowego, lecz nigdy nie stwierdzono par ani budowy gniazda. Terytorium to było częściowo na terenie Muzeum Polskiej Techniki Wojskowej (poza powierzchnią badawczą). Pojedyncze obserwacje śpiewających samców odnotowano również na Skwerze Ormiańskim i w Parku Szczubelka.

Pleszka *Phoenicurus phoenicurus* – B – 0,5 pary

Śpiewającego samca obserwowano wielokrotnie na Skwerze Ormiańskim, a jego terytorium obejmowało również teren Szkoły Podstawowej nr 115. Nie stwierdzono pary, ani budowy gniazda. Pojedyncze obserwacje śpiewających samców odnotowano również na terenie Fosy Legionów Dąbrowskiego i w Parku Szczubelka.

Rudzik *Erithacus rubecula* – C – 1,5 pary

Na terenie Fosy Legionów Dąbrowskiego wielokrotnie obserwowano śpiewające samce, a dwukrotnie rodzinę z podlotami. Stwierdzenia równoczesne śpiewających samców sugerują, że drugie terytoriów również było częściowo na Fosie. W Parku Szczubetka odnotowano pojedyncze obserwacje śpiewających samców.

Sierpówka *Streptopelia decaocto* – zalatująca

Na terenie Fosy Legionów Dąbrowskiego trzykrotnie obserwowano śpiewającego osobnika: 10 marca, 25 kwietnia i 3 czerwca. Gatunek ten znajduje doskonałe siedliska wśród zabudowy jednorodzinnej poza powierzchnią badawczą i stamtąd najpewniej zalatywały obserwowane osobniki.

Sójka *Garrulus glandarius* – A – (+)

Dwukrotnie obserwowano parę ptaków w trakcie sezonu lęgowego oraz dwukrotnie pojedynczego ptaka. Stwierdzenia miały miejsce na wszystkich trzech powierzchniach wchodzących w skład terenu badań, a gniazdo mogło być zlokalizowane w samym środku, czyli w Muzeum Polskiej Techniki Wojskowej.

Szpak *Sturnus vulgaris* – C – 19-21 par

W Parku Szczubetka stwierdzono 9 lęgów, większość w budkach lęgowych, ponadto dwa gniazda na etapie budowy. Wszystkie 4 gniazda na terenie Fosy Legionów Dąbrowskiego zlokalizowane były w dziuplach naturalnych (brak budek lęgowych), natomiast z 6 gniazd na Skwerze Ormiańskim 2 były w dziuplach naturalnych, a 4 w budkach lęgowych. Odnotowano jeden powtórny lęg w budce lęgowej w Parku Szczubetka.

Śpiewak *Turdus philomelos* – zalatujący

Na terenie Fosy Legionów Dąbrowskiego odnotowano pojedynczą obserwację śpiewającego samca 17 kwietnia. Ponadto 28 kwietnia stwierdzono żerującego ptaka bez oznak lęgowości.

Wrona (siwa) *Corvus corone ssp. cornix* – C – 4,5 pary

W Parku Szczubetka znaleziono trzy gniazda na drzewach iglastych, z których do lotności dożył maksymalnie 1 młody ptak. Jedna z par powtórzyła lęg i wybudowała kolejne gniazdo nieopodal. Na terenie Fosy Legionów Dąbrowskiego jedna para straciła lęg na etapie piskląt w gnieździe w północnej części. Na południu druga para straciła lęg podczas próby gniazdowania na terenie powierzchni badawczej, po czym prawdopodobnie ta sama para wybudowała gniazdo poza granicami powierzchni (kilka metrów od granicy) i odniosła sukces lęgowy.

Zdj. 9. Wysiadująca wrona (siwa) w gnieździe na topoli (fot. Jan Rapczyński)

Zięba *Fringilla coelebs* – C – 1 para

Terytorium z sukcesem gniazdowym znajdowało się na Skwerze Ormiańskim. Pojedyncze obserwacje śpiewających samców odnotowano na terenie Fosi Legionów Dąbrowskiego i w Parku Szczubetka.

5. Wytyczne do gospodarowania terenem pod kątem awifauny

5.1. Stan siedlisk

Kompleks zieleni złożony z Parku Szczubetka, Fosi Legionów Dąbrowskiego i Skweru Ormiańskiego stanowi ciekawą mozaikę siedlisk. W Parku Szczubetka gęsta sieć ścieżek i plac zabaw to dobrze zorganizowana przestrzeń do rekreacji, nie przeszkadzająca jednocześnie łyskom, kokoszkom i krzyżówkom, którym woda z szuwarem oferuje bezpieczne miejsce do życia. Utrzymane w dobrym stanie budki lęgowe są zajmowane przez szpaki, sikory i krzyżówki. Z miejsca dokarmiania korzystają licznie gołębie miejskie, krzyżówki i kawki. Dobrą praktyką jest pozostawienie grubych pni do naturalnego rozkładu, a położona w północnej części obumierająca wierzba ma wiele dziupli, w których znajduje się kolonia borowców wielkich.

Zabiegi ograniczania powierzchni szuwaru po obu stronach ul. Powsińskiej ma pozytywny wpływ na różnorodność awifauny, bo z otwartej wody oprócz gatunków lęgowych korzystają również przelotne i zimujące, takie jak śmieszka, mewa siwa czy czapla siwa. Wewnętrzna część terenu Fosi

Legionów Dąbrowskiego to obszar w dużej mierze niezagospodarowany. Miejsca gęsto porośnięte drzewami i krzewami stanowią ostoję dla ptaków, jednak większość terenu odsłoniętego jest intensywnie penetrowana przez spacerowiczów, często z psami bez smyczy. Dla ptaków obecne wykorzystanie tej przestrzeni jest niekorzystne, ale w skali całego kompleksu to ostoja bioróżnorodności tzw. „chwastów” i korzystających z nich owadów.

Skwer Ormiański oferuje ptakom wróblowym bezpieczne schronienie w gęstych krzewach, a niska roślinność trawników to dobre żerowisko dla drozdów i krukowatych. Znajduje się tu wybieg dla psów, którego obecność mogłaby ograniczyć liczbę czworonogów wyprowadzanych bez smyczy, jednak na podstawie obserwacji trudno dopatrzeć się takiej zależności – psy wyprowadzane są często bez smyczy. Obecny układ roślinności jest odpowiedni dla kwiczołów, których kolonia lęgowa znajduje się na terenie skweru, można by było jednak zapewnić więcej nisz lęgowych dla dziuplaków.

5.2. Zagrożenia

Opisane niżej zagrożenia dla ptaków są wynikiem obserwacji zjawisk obecnych na terenie Parku Szczubelka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego i Skweru Ormiańskiego, czynności wykonywanych przez różne służby oraz innej działalności ludzkiej. Opisano zagrożenia stwierdzone w trakcie kontroli terenowych w sezonie 2025/2026 oraz takie, które mogą pojawić się w przyszłości.

1. Dla wodnego ekosystemu Parku Szczubelka i Fosi Legionów Dąbrowskiego zagrożeniem jest **niski poziom wody i ryzyko zupełnego wyschnięcia stawu**. Ponadto szybkie zarastanie szuwarem mogłoby ograniczyć dostęp do lustra wody niektórym gatunkom ptaków.
2. **Częste wyprowadzanie psów bez smyczy** na Skwerze Ormiańskim i Fosie Legionów Dąbrowskiego stwarza realne ryzyko regularnego płoszenia ptaków, a także zagraża życiu, w szczególności podlotów i piskląt.
3. **Koszenie trawników w sezonie lęgowym** na Skwerze Ormiańskim może prowadzić do śmierci podlotów, szczególnie z uwagi na obecność kolonii kwiczołów.
4. **Duże szklane powierzchnie biblioteki publicznej** stwarzają dla ptaków duże ryzyko kolizji i powinny zostać oklejone kropkami lub ultrafioletem, jeżeli jeszcze nie zostały zabezpieczone.
5. Wielokrotnie w parku **obserwowano koty**, których obecność ma znaczny negatywny wpływ na ptaki i inne zwierzęta.

Zdj. 10. Koszenie trawników kosiarkami, tzw. „traktorkami” (fot. Jan Rapczyński).

5.3. Zalecenia

Główną zasadą przy podejmowaniu decyzji o wykonaniu jakichkolwiek prac renowacyjnych i innych czynności w Parku Szczubelka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego i Skwerze Ormiańskim, powinna być dbałość o jak najbardziej naturalny charakter siedlisk, co w znacznym stopniu pozwoli zachować wysoką różnorodność awifauny oraz innych elementów przyrodniczych parku (Bocheński i in. 2013, Luniak 2020). Duże znaczenie w kontekście dbałości o środowisko przyrodnicze wielu warszawskich parków, w tym omawianego zespołu parków, ma fakt utworzenia na ich terenie ostoi faunistycznych oraz florystycznych, co zostało usankcjonowane w zapisach wcześniejszego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m. st. Warszawy (Studium 2021) a obecnie Planu Ogólnego m. st. Warszawy.

Przy planowaniu działań mających na celu „renaturyzację” czy „renowację” parku lub jego fragmentów, należy pamiętać o utrzymaniu (lub ewentualnym polepszeniu) jakości siedlisk przyrodniczych, nawet jeśli celem działań ma być poprawa takich funkcji parku jak rekreacyjna, krajobrazowa, kulturowa, edukacyjna, dostępności dla ludzi. Zarząd Zieleni m.st. Warszawy stosuje dobre praktyki w tej kwestii. Natomiast w pamięci pozostają dotychczas przeprowadzone prace (przez innych zarządców terenów zieleni), które nazwano „rewaloryzacyjnymi”, w trzech warszawskich parkach skończyły się katastrofą dla ich zasobów przyrodniczych. W Parku Żeromskiego, w Parku Kępa Potocka i w Ogrodzie Krasińskich po wykonaniu prac renowacyjnych, zarówno bogactwo gatunkowe awifauny lęgowej, jak i ogólna liczebność ptaków zmniejszyła się od 1/3 do połowy stanu sprzed podjęcia zabiegów. Nie dość tego, niekorzystne zmiany, które zaszły w zespole ptaków, utrzymywały się przez bardzo długi czas, nawet 7-11 lat (Popko 2008, Luniak, Węgrzynowicz 2019). Aby uniknąć błędów popełnionych w innych parkach, wystarczy stosować się

do poniższych zaleceń i zadbać o odpowiednie ekspertyzy i nadzór przyrodniczy w trakcie prowadzenia prac.

W kwestii bieżącego gospodarowania i utrzymania Parku Szczubelka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego i Skweru Ormiańskiego zaleca się:

1. **Kontynuację ograniczania powierzchni szuwaru**, by zwierzęta miały dostęp do otwartej tafli wody, jednak należy dbać, by zabiegi nie odbywały się w sezonie lęgowym, a szuwar spełniał swoją funkcję schronienia i nisz gniazdowych dla ptaków wodnych.
2. **Ograniczenie koszenia trawników** do niezbędnego minimum i niekoszenie bezpośrednio pod krzewami, zwłaszcza kosiarkami tzw. „traktorkami”.
3. **Zawieszenie po 5 budek lęgowych** typu A oraz B na terenie Fosi Legionów Dąbrowskiego i na Skwerze Ormiańskim, wraz z corocznym czyszczeniem i konserwacją.
4. **Dalsze utrzymywanie budek lęgowych** w Parku Szczubelka w dobrym stanie oraz coroczne ich czyszczenie.
5. **Pozostawianie martwego drewna** do naturalnego rozkładu.
6. **Rozważenie zorganizowania przestrzeni** wewnątrz Fosi Legionów Dąbrowskiego, np. poprzez wyznaczenie ścieżek na istniejących przedeptach oraz utworzenie warkoczy z chrustu oddzielających najdziksze zakątki od często penetrowanej części.

6. Dyskusja

6.1. Charakterystyka awifauny

W cyklu rocznym na terenie Parku im. Czesława Szczubelka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego oraz Skweru Ormiańskiego stwierdzono 77 gatunków ptaków, z których 67 tworzyło właściwą awifaunę obiektu. Jest to wartość bardzo wysoka, znacznie przekraczająca typowe bogactwo gatunkowe warszawskich parków o porównywalnej powierzchni. W sezonie 2023/2024 inwentaryzacje wykazały m.in. 38 gatunków w Parku Kazimierzowskim (Wardecki i in. 2024), 40 gatunków w Parku Agrykola (Hayatli i in. 2024), 41 gatunków w Parku Ujazdowskim (Hayatli i Redlisiak 2024), 45 gatunków w Parku im. Tadeusza Mazowieckiego i w Ogrodzie Saskim (Hayatli i in. 2024, Redlisiak 2024). Niewiele warszawskich parków przewyższa pod tym względem badany zespół – w Parku Dolinka Służewska (powierzchnia kilkukrotnie większa od badanego zespołu) w 2022 roku stwierdzono około 65 gatunków, 47 z nich uznano za lęgowe (Rowiński 2022). Wysokie bogactwo gatunkowe badanego zespołu wynika z połączenia zróżnicowania siedliskowego (zadrzewienia, krzewy, fosa z roślinnością wodną i szuwarem, otwarte trawniki, stare drzewostany z licznymi dziuplami) oraz korzystnego położenia w sąsiedztwie innych terenów zieleni Sadyby.

Zespół lęgowy obejmował 22 gatunki przy łącznym zagęszczeniu 81,1 par/10 ha. Liczba gatunków lęgowych jest porównywalna z innymi większymi warszawskimi parkami: w sezonie 2024 w Parku im. Tadeusza Mazowieckiego (5,9 ha) stwierdzono 21 gatunków lęgowych (Hayatli i in. 2024), w Ogrodzie Saskim 27 gatunków (Redlisiak 2024), a w Parku Praskim 28 gatunków lęgowych (Chodkiewicz i Smyk 2022). W warszawskich parkach miejskich i ogrodach do roku 1996 stwierdzano od 17 do 41 lęgowych gatunków ptaków (Luniak 1996), a wynik dla badanego zespołu mieści się w środkowej części tego zakresu. Łączne zagęszczenie lęgowe (81,1 par/10 ha) jest niższe niż w obiektach pozbawionych wody (np. 91,5 par/10 ha w Parku Agrykola i Parku im. Tadeusza

Mazowieckiego – Hayatli i in. 2024; 88,8 par/10 ha w Ogrodzie Saskim – Redlisiak 2024), co jest efektem znacznego udziału wody otwartej, na której nie zachodzi gniazdowanie (zwłaszcza w przypadku otwartego lustra wody fosy). Wskaźnik ten zaniża średnie zagęszczenie na powierzchni obiektu, lecz w przeliczeniu na powierzchnię zadrzewień bogactwo awifauny jest wysokie.

Najliczniejszym gatunkiem lęgowym był szpak (19–21 par, 30,1% zespołu), gniazdujący zarówno w dziuplach naturalnych (gł. Fosa Legionów Dąbrowskiego), jak i w budkach lęgowych (Park Szczubelka i Skwer Ormiański). Dominacja dziuplaków (43,6% zespołu lęgowego) odpowiada strukturze siedlisk: na badanym terenie występują liczne stare drzewa z naturalnymi dziuplami oraz uzupełniająca sieć budek lęgowych. Wśród gatunków lęgowych znalazły się trzy gatunki związane ze środowiskiem wodnym (6 par krzyżówki, 5 par łyski, 4 pary kokoszki). Sukces lęgowy osiągnęły wszystkie pary kokoszki (liczba lotnych młodych przekroczyła prawdopodobnie 10 osobników), natomiast u łyski i krzyżówki sukces lęgowy był bardzo niski (do lotności dożyły pojedyncze pisklęta). Stwierdzono również dwa gatunki dzięciołów (dzięcioł duży i dzięciołek), a w sezonie lęgowym kilkakrotnie obserwowano dzięcioła białoszyjnego (kat. A) wpisanego do Załącznika I Dyrektywy Ptasiej.

Średnie zagęszczenie ptaków w okresach migracji wynosiło 185,7 os./10 ha/kontrolę, przy stwierdzeniu 65 gatunków przelotnych (wraz z 10 zalatującymi). W okresie zimowania stwierdzono 37 gatunków przy średnim zagęszczeniu 240,7 os./10 ha/kontrolę. Bogactwo awifauny zimującej znacznie przewyższa typowe wartości dla suchych parków warszawskich (18–22 gatunki – Hayatli i in. 2024, Redlisiak 2024, Wardecki i in. 2024), co jest bezpośrednim efektem obecności otwartej wody fosy, na której zimowały m.in. krzyżówka, mandarynka, łyska i kokoszka, oraz dużego zróżnicowania siedliskowego sprzyjającego zimowemu występowaniu gatunków leśnych (m.in. dzięciołów, pęczaczy, sikor, kowalika).

Brak wcześniejszych kompleksowych inwentaryzacji ornitologicznych terenu badań nie pozwala na ocenę zmian składu i liczebności awifauny w ujęciu wieloletnim. Dostępne dane wcześniejsze (inwentaryzacja łyski – Wardecki i in. 2024; inwentaryzacja nurogęsi – Wardecki i in. 2023; Monitoring Zimujących Ptaków Wodnych – P. Rowiński mat. niepubl.; przygodne obserwacje z bazy Ornitho.pl) potwierdzają jednak wartość obiektu jako stałego miejsca gniazdowania ptaków wodnych w skali Warszawy.

6.2. Podsumowanie i wnioski

Inwentaryzacja przeprowadzona w okresie 12 marca 2025 – 28 lutego 2026 r. wykazała na terenie Parku Szczubelka wraz z Fosą Legionów Dąbrowskiego oraz Skweru Ormiańskiego obecność 77 gatunków ptaków, z których 67 należało do właściwej awifauny obiektu. W skład awifauny w cyklu rocznym weszły 22 gatunki lęgowe (kategorie A, B i C łącznie), 65 gatunków przelotnych, 37 gatunków zimujących oraz 10 gatunków zalatujących z terenów sąsiednich. Łączne zagęszczenie zespołu lęgowego wyniosło 81,1 par/10 ha.

Najważniejsze wnioski płynące z badań:

- Bogactwo gatunkowe awifauny badanego zespołu (67 gatunków właściwych dla obiektu) należy do wysokich na tle inwentaryzowanych w Warszawie terenów zieleni o porównywalnej powierzchni. Wynika ono z połączenia znacznej powierzchni, dużego

zróżnicowania siedliskowego (fosa z roślinnością wodną, stary drzewostan, skupiska krzewów) oraz korzystnego położenia w sąsiedztwie innych terenów zieleni.

- Awifauna lęgowa (22 gatunki) jest typowa dla warszawskich parków o podobnej wielkości i charakterystyce, jednak wyróżnia się znacznym udziałem gatunków związanych ze środowiskami wodnymi i podmokłymi (krzyżówka, łyska, kokoszka) oraz wysokim udziałem dziuplaków (43,6% zespołu).
- Najliczniejszym gatunkiem lęgowym jest szpak (19–21 par, 30,1% zespołu), gniazdujący zarówno w dziuplach naturalnych, jak i w budkach lęgowych. Wysokie liczebności szpaka są efektem dostępności miejsc gniazdowych w połączeniu z otwartymi terenami żerowania (Luniak 1977).
- Sukces lęgowy gatunków wodnych był zróżnicowany – wszystkie 4 pary kokoszki odchowwały młode, natomiast u łyski i krzyżówki sukces lęgowy był bardzo niski.
- Awifauna zimująca (37 gatunków) jest zdecydowanie bogatsza niż w warszawskich parkach bez zbiorników wodnych.
- Brak wcześniejszych kompleksowych inwentaryzacji ornitologicznych badanego zespołu uniemożliwia analizę zmian wieloletnich. Niniejsze opracowanie stanowi pierwsze opracowanie referencyjne dla tego obiektu.

7. Spis literatury

1. Andrzejewski R., Babińska-Werka J., Gliwicz J., Goszczyński J., 1978. Synurbization Processes in Population of *Apodemus agrarius*. Characteristics of Populations in an Urbanization Gradient. *Acta Theriologica* 23, 20: 341–358.
2. Bocheński M., Ciebiera O., Dolata P. T., Jerzak L., Zbyryt A., 2013. Ochrona ptaków w mieście. RDOŚ w Gorzowie Wielkopolskim.
3. Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z., Chodkiewicz T. (red.). 2015. Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny. Wydanie 2. GIOŚ, Warszawa.
4. Keller M., Engel J., Zawadzki J., Leszkowicz J., 1987. Metody oceny liczebności populacji lęgowej krzyżówki (*Anas platyrhynchos*) w warunkach miejskich. *Notatki Ornitologiczne* 28: 63–79.
5. Kojtek B. 2017 w: *Przyroda Pola Mokotowskiego* (red. Paweł Pstrokoński). Opracowanie przyrodnicze podsumowujące projekt społeczny „Przyroda Pola Mokotowskiego”. Warszawa 2017
6. Luniak M. 1977. Liczebność i produktywność lęgów szpaka *Sturnus vulgaris* L., w Warszawie. *Acta Ornithologica* 7: 241–274.
7. Luniak M., 1981. The birds of the park habitats in Warsaw. *Acta Ornithologica* 18: 335–370.
8. Luniak M., 1996. Inventory of the avifauna of Warsaw – species composition, abundance, and habitat distribution. *Acta Ornithologica* 31: 67–80.
9. Luniak M., 2006. Bogactwo gatunkowe i liczebność fauny wielkiego miasta – przykład Warszawy. *KOSMOS, Problemy Nauk Biologicznych* 55: 45–52.

10. Luniak M., 2019. Dzikie życie w parkach miejskich – jak mu sprzyjać. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy (broszura informacyjna).
11. Luniak M., Węgrzynowicz A., 2019. Wpływ renowacji parków miejskich na ich awifaunę lęgową – przykład z Warszawy. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* 75: 3–15.
12. Michalicha M., Mitrus C. 2018. Ptaki jako wskaźnik różnorodności biologicznej miast. *Polish Journal for Sustainable Development* 22: 63–68.
13. Nowicki W., 1992. Zmiany awifauny lęgowej parków Warszawy (1975–1985) oraz zastosowanie skrzynek lęgowych do jej kształtowania. *Acta Ornithologica* 27: 65–92.
14. Ornitho.pl. Baza obserwacji ptaków (dane z lat 2004–2023).
15. Popko J., 2008. Skutki przyrodnicze modernizacji parku Kępa Potocka w Warszawie. *Turystyka i Rekreacja* 4: 29–36.
16. Redlisiak M., 2024. Ogród Saski. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej wykonanej w okresie 01.09.2023 – 31.08.2024. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
17. Rowiński P., 2022. Zespół parków położonych wzdłuż ul. Dolina Służewska. Raport z inwentaryzacji ornitologicznej w roku 2022. Zarząd Zieleni m. st. Warszawy.
18. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego m. st. Warszawy. Miejska Pracownia Planowania Przestrzennego i Strategii Rozwoju. Warszawa 2021.
19. Sudyka J., Di Lecce I., Szulkin M. 2023. Microclimate shifts in nest-boxes and natural cavities throughout reproduction. *Journal of Avian Biology* 2023: eo3000.
20. Tomiałojć L., 1970. Badania ilościowe nad synantropijną awifauną Legnicy i okolic. *Acta Ornithologica* 12: 293–392.
21. Tomiałojć L., 1980. Kombinowana odmiana metody kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych. *Notatki Ornitologiczne* 21: 33–61.
22. Trojan P., 1975. *Ekologia ogólna*. PWN, Warszawa.
23. Wardecki Ł., Smyk B., Chodkiewicz T., Hayatli F. 2023. Ocena liczebności i występowania nurogęsi (*Mergus merganser*) w Warszawie. Opracowanie mapy obszarów wrażliwych oraz określenie zagrożeń i zaleceń. OTOP, Warszawa.
24. Wardecki Ł., Redlisiak M., Dmoch A., Mateuszczyk H., Życki A., Łukaszewicz B., Smyk B., Chodkiewicz T., Hayatli F. 2023. Ekspertyza oceniająca stan populacji lęgowej gawrona *Corvus frugilegus* na terenie m. st. Warszawy, miasta Radom, miasta Ciechanów, miasta Siedlce, miasta Mińsk Mazowiecki, miasta Garwolin, miasta Nasielsk i miasta Żyrardów. OTOP, Warszawa.
25. Wardecki Ł., Smyk B., Chodkiewicz T., Hayatli F., Redlisiak M., Kęsik P., Łochowska K., Rowiński P. 2024. Ocena liczebności populacji lęgowej łyski (*Fulica atra*) w Warszawie. OTOP, Warszawa.
26. Wilk T., 2016. Kryteria lęgowości ptaków – materiały pomocnicze. Wersja 3 – 16.02.2016. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki.
27. Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki.

8. Załączniki

Załącznik I. Określone grupy gniazdowe dla poszczególnych gatunków ptaków

Lp.	Gatunek	Grupa gniazdowa
1	bażant	nisko
2	bączek	nisko
3	bogatka	dziuple
4	brzęczka	nisko
5	cierniówka	nisko
6	dymówka	budynki
7	dzięcioł białoszyi	dziuple
8	dzięcioł duży	dziuple
9	dzięcioł zielony	dziuple
10	dzięciołek	dziuple
11	dziwonia	nisko
12	dzwoniec	drzewa
13	gawron	drzewa
14	gąsiorek	nisko
15	głowienka	nisko
16	gołąb miejski	budynki
17	grubodziób	drzewa
18	grzywacz	drzewa
19	jerzyk	budynki
20	kapturka	nisko
21	kawka	dziuple
22	kokoszka	nisko
23	kopciuszek	budynki
24	kos	drzewa
25	kowalik	dziuple
26	krogulec	drzewa
27	krzyżówka	nisko
28	kukułka	nie dotyczy!
29	kulczyk	drzewa
30	kwiczoł	drzewa
31	łabędź niemy	nisko
32	łozówka	nisko
33	łyska	nisko
34	mandarynka	dziuple
35	mazurek	dziuple
36	modraszka	dziuple
37	muchotówka szara	dziuple
38	muchotówka żałobna	dziuple
39	nurogęs	dziuple
40	oknówka	budynki
41	pełzacz ogrodowy	dziuple
42	piecuszek	nisko
43	piegża	nisko
44	pierwiosnek	nisko
45	pleszka	dziuple
46	pliszka siwa	budynki
47	potrzos	nisko

Lp.	Gatunek	Grupa gniazdowa
48	pustułka	budynki
49	raniuszek	nisko
50	rokitniczka	nisko
51	rudzik	nisko
52	sierpówka	drzewa
53	słownik rdzawy	nisko
54	słownik szary	nisko
55	sójka	drzewa
56	sroka	drzewa
57	szczygieł	drzewa
58	szpak	dziuple
59	śpiewak	drzewa
60	świerszczak	nisko
61	trzciniak	nisko
62	trzcinniczek	nisko
63	wilga	drzewa
64	wodnik	nisko
65	wrona siwa	drzewa
66	wróbel	dziuple
67	zaganiacz	drzewa
68	zięba	drzewa
69	zniczek	drzewa